

these households, namely are substantiated conclusions that households are now temporary occurrence that helps mountain villages to find a way out of the difficult economic situation, ensuring the survival of the majority of rural households and filling food market.

Mountain areas, farms, village, industrial structures.

УДК 330.131.5:631.5:633.854.78

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН

О. Д. Балан, кандидат економічних наук

Г. О. Черкаська, молодший науковий співробітник

С. А. Іоніна, викладач ВП Ірпінський економічний коледж

Висвітлено результати досліджень вирощування гібридів соняшнику за різної густоти стояння рослин з розрахунком показників економічної ефективності вирощування та вибору найбільш економічно доцільного варіанта.

Економічна ефективність, урожайність, собівартість, прибуток, рівень рентабельності, соняшник, конкурентоспроможність.

Увага до проблеми підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому та вирощування соняшника зокрема викликана, набагато більше, тим, що від успішного розв'язання її залежить зростання дохідності підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках, забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу.

Серед олійних культур в Україні найважливіше економічне значення мають соняшник, соя та ріпак. За обсягом посівних площ ці культури поступають лише зерновим (пшениці та ячменю). Серед них, особливо останніми роками, домінуюче місце займає соняшник, частка якого у структурі виробництва олійних культур становить понад 90%. Україна займає нині одне з провідних місць серед соняшникосіючих держав, виробляючи щорічно близько 10% насіння соняшнику у світі.

Основною олійною культурою, що вирощується в Україні, є соняшник. У складі всіх олійних культур він займає 70% посівної площі. Серед світових виробників за останні п'ять років Україна посідає друге – третє місце за валовим збором насіння соняшнику, який є традиційною олійною культурою країни. За даними Державної служби статистики, останніми роками в Україні виробляється 5,3–6,5 млн т насіння соняшнику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва соняшнику займаються багато науковців, зокрема В. І. Бойко, О. В. Воронянська, В. С. Уланчук, О. М. Шпичак та ін.

Мета дослідження – вибір найпродуктивніших гібридів соняшнику зі встановленням оптимальної густоти стояння рослин та обґрунтуванням економічної ефективності варіантів досліду в умовах північного лісостепу України.

У роботі використано такі методи дослідження, як монографічний, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, а також методи табличного подання й порівняння.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу ефективності виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, у тому числі олійних культур, необхідна система показників. Показники, що обираються, повинні, з одного боку, відбивати ступінь економічної ефективності виробництва, а з іншого – уможливлувати здійснення її порівняльної оцінки в динаміці і в територіальному аспекті. З огляду на це, В. Г. Андрійчук зазначає, що в систему показників економічної ефективності не можна включати такі, які є умовою або факторами її підвищення [2].

Ефективність виробництва соняшнику можна розраховувати як співвідношення вартості реалізованої продукції (послуг) до реальних витрат на її виробництво. В економічній літературі вирізняють основні й додаткові показники для оцінки економічної ефективності виробництва соняшнику.

Основними показниками є: урожайність з 1 га посіву; собівартість та ціна реалізації 1 ц соняшнику, грн; прибуток від реалізації 1 ц соняшнику, грн; прибуток у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь; рівень рентабельності, %.

До додаткових слід віднести: виробництво валової продукції на 1 га сільгоспугідь; на одного середньорічного працівника, зайнятого в галузі; на 1 людино-годину; на 1 грн виробничих витрат; на 100 грн основних виробничих засобів та обігових запасів, які використовуються в галузі в натуральному та вартісному виразі.

За досліджуваний період всі показники економічної ефективності виробництва насіння соняшнику мають стабільну тенденцію до зростання. Найефективнішим виробництво соняшнику було у 2011 р.: прибуток від реалізації 1 ц – 194,7 ц/га, прибуток на 1 га площі посіву – 1040,81, рівень рентабельності – 177,5 %. Така ситуація пов'язана, перш за все, зі зростанням попиту на дану продукцію, внаслідок чого підвищення цін випереджає темпи зростання собівартості.

Для підвищення ефективності вирощування соняшнику необхідним є врахування товаровиробниками таких факторів: удосконалення регіонального розміщення посівів цієї культури, виходячи з її ботанічних і біологічних особливостей, вимог до умов технологій вирощування, підбору сортів, застосування відповідних засобів захисту; неухильне додержання вимог чергування посівів соняшнику в полях сівозміни; застосування

інтенсивних технологій вирощування і збирання з метою зниження витрат на одиницю продукції, впровадження високоврожайних гібридів із високим вмістом олії; залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів (техніки, добрив, насіння, гербіцидів) шляхом пошуку потенційних інвесторів і кредиторів, зваженого відбору пропозицій з урахуванням різновигідності учасників інвестиційних угод; інтегрування в агропромислові та кооперовані формування з метою вирішення проблем виробництва і раціонального використання врожаю [1, 3].

Водночас, слід зазначити, що підвищення ефективності виробництва насіння соняшнику найрезультативнішим буде за системного поєднання всіх чинників (див. таблицю). Отже, основними шляхами оптимізації виробництва соняшнику на сільськогосподарських підприємствах нашої країни є підвищення врожайності та економія перевитрат за рахунок застосування ресурсозберігаючих технологій, нових високопродуктивних гібридів та раціональної організації виробництва на основі інтенсифікації галузі.

Економічна ефективність вирощування соняшнику залежно від сортового складу та густоти рослин (у середньому за 2012–2013 роки)

Гібриди	Густота рослин, тис/га	Урожайність, т/га	Вартість валової продукції, грн/га	Виробничі витрати, грн/га	Собівартість продукції, грн/т	Чистий дохід, грн/га	Рівень рентабельності, %
Біба	40	2,07	8280	6099	2946,4	2181	35,8
	50	2,37	9480	6199	2615,6	3281	52,9
	60	2,24	8960	6299	2812,1	2661	42,2
	70	1,90	7600	6399	3367,9	1201	18,8
	40	2,28	9120	6099	2675,0	3021	49,5
Венеція	50	2,64	10560	6199	2348,1	4361	70,4
	60	2,52	10080	6299	2499,6	3781	60,0
	70	2,08	8320	6399	3076,4	1921	30,0
Артіміс	40	2,44	10004	6174	2530,3	3830	62,0
	50	2,84	11644	6274	2209,2	5370	85,6
	60	2,69	11029	6374	2369,5	4655	73,0
	70	2,23	9143	6474	2903,1	2669	41,2

Незважаючи на велику кількість досліджень, питання підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва не втрачає актуальності, особливо впливу факторів на ефективність вирощування соняшнику. Тому постає необхідність поглибленого аналізу факторів, що зумовлюють кінцеві результати господарювання та обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва соняшнику за сучасних умов.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Найкращі економічні показники, зокрема рівень рентабельності та чистий дохід, було отримано при вирощуванні соняшнику гібриду Венеція з густотою стояння 50 тис/га. У цьому варіанті чистий дохід становив 4361 грн/га, а рівень рентабельності – 70,4 %. При вирощуванні гібриду Артіміс рівень

рентабельності збільшився до 85,6% а прибуток досяг 4655 грн/га. Отже, розрахунки підтверджують гіпотезу про те, що соняшник є прибутковою культурою для сільськогосподарських підприємств. А за результатами досліджень ми можемо рекомендувати для ширшого впровадження у виробничу діяльність сільськогосподарських підприємств зони Лісостепу України гібрид Артіміс з густотою стояння рослин 50 тис. шт/га, як найбільш економічно доцільний.

Список літератури

1. Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agrobusiness.com.ua/>
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Уланчук В. С. Напрями підвищення ефективності вирощування соняшнику / В.С. Уланчук, О. Г. Шайко // Економіка АПК. – 2004. – № 4. – С. 49–56.

Представлены результаты исследований выращивания гибридов подсолнечника при разной густоте стояния растений с расчетом показателей экономической эффективности выращивания и выбором наиболее экономически целесообразного варианта.

Економічна ефективність, урожайність, себестоїмість, прибуток, рівень рентабельності, подсолнечник, конкурентоспособність.

The results of studies of growing hybrids sunflower at different plant density with the calculation of indicators Economic efficiency of cultivation and selection of the most costexpedient variant.

Economic efficiency, productivity, cost, profit, profitability, sunflower, competitiveness.

УДК 351.823.1

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

М. В. Бесчастна, асистент

Проаналізовано основні соціально-психологічні методи управління персоналом, представлені в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Розглянуто особливості соціально-психологічних методів управління та подано їх детальну класифікацію.

Соціально-психологічні методи, методи зовнішнього впливу, методи внутрішнього впливу, індивідуальні методи.

© М. В. Бесчастна, 2014